

Research Paper

An Analysis of the 17th Global Development Program and the Foreign Policy Approach of the Islamic Republic of Iran

Majid Abdollahi: Phd student, Department of International Relations, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran.

Mohammad Reza Ghaedi*: Associate Professor, Department of Political Science and International Relations, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

Maryam Moradi: Assistant Professor, Law and Political Science Department, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran

Habibollah Abolhasan Shirazi: Professor, Department of Political Science, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: 2023/11/01 [PP 1-16](#) Accepted: 2023/12/17

Abstract

Governments need regular and codified plans to develop. Also, in the international system, for better and more governments to cooperate with each other, the United Nations has developed and presented programs. For example, the 17th World Development Program is one of these measures that have been considered. In the meantime, what helps the faster and coordinated development of countries in line with international programs is an efficient foreign policy. Regarding the importance of foreign policy that regulates relations between countries, it should be said that foreign policy is always a reflection of the nature of the government; The level and depth of change in the foreign policy of the countries is directly related to the form of government system, decision making model, governing norms and principles and numerous environmental components that return the feedback of continuity and change into the system. The main goal of this article is to analyze the role of the 17th World Development Program and the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. The main question raised is, what has been the foreign policy approach of the Islamic Republic of Iran for the 17th World Development Program? To answer this question, the descriptive-analytical method has been used, using the findings collected by the library method and internet sites. The results of the findings show that due to the fact that the issue of development is considered in the foreign policy programs of the Republic of Iran, but in line with the seventeen goals of global development, effective measures are not observed in the approach and behavior of the foreign policy. The state of poverty and underdevelopment of some provinces of the country such as Sistan and Baluchistan, environmental indicators in the country (problems of water shortage, drying up of wetlands and lakes) are examples of the lack of an effective approach in foreign policy.

Keywords: 17th World Development Program, Foreign Policy, Islamic Republic of Iran.

Citation: Abdollahi, M., Ghaedi, M. R., Moradi, M., & Abolhasan Shirazi, H.(2023). **An Analysis of the 17th Global Development Program and the Foreign Policy Approach of the Islamic Republic of Iran.** *Journal of Society and Politics*, Vol 1, No 3, Shiraz, PP 1-16.

Extended Abstract

Introduction

The objectives outlined in the 17th development program play a pivotal role in realizing foreign policy objectives, such as fostering stability and peace. For instance, attaining stability in conflict-affected and extremism-prone nations necessitates ensuring livelihood security and bolstering governance—integral aspects of sustainable development. However, it is precisely in these challenging circumstances that advancements toward the goals of the 17th development program encounter notable obstacles. Several factors contribute to this, including the difficulties of operating in fragile contexts, the risk-averse and results-oriented nature of development funding, and apprehensions regarding inadequate returns on development investments (Carius et al., 2018:2). Consequently, the central question posed in the article pertains to the impact of the 17th World Development Program on Iran's foreign policy. How does Iran perceive and respond to this program?

Methodology

This article employs the descriptive-analytical method to analyze the 17th World Development Program and the foreign policy approach of the Islamic Republic of Iran. The research methodology utilizes findings gathered from library sources and internet sites.

Results and discussion

The 17th World Development Program is one of the plans formulated by the United Nations, aiming to achieve 17 Sustainable Development Goals (SDGs) by 2030. The member countries of the United Nations adopted these goals to address issues such as poverty, inequality, and climate change. Iran's foreign policy is influenced by the challenges of achieving these goals, particularly in the environmental sector, where the country faces challenges reflected in the Environmental Performance Index. Iran's ranking has seen significant fluctuations, with notable declines in air quality, but improvements in agriculture and nitrogen

efficiency. The evaluation of environmental performance provides insight into Iran's progress and areas requiring attention. Iran's environmental performance ranks 133rd globally, with notable weaknesses in biodiversity (133rd), fisheries (110th), health impacts (109th), air quality (109th), water and sanitation (101st), climate and energy (97th), water resources (92nd), and agriculture (68th). A 2016 reassessment reveals a decline, particularly in air quality, dropping from 52nd to 109th. The "Global Footprint Network" report indicates a simultaneous decline in per capita biocapacity and a rise in the ecological footprint from 1961 to 2012. Iran's per capita biocapacity was 0.9 global hectares in 2012, with an ecological footprint of 8.2, placing Iran in the red list of ecological debtors.

Conclusion

Based on Iran's foreign policy approach and ideological perspectives, policymakers seem to pay little attention to these seventeen goals. For instance, in the environmental sector, current indicators reveal the country's low rank in environmental management. In the poverty reduction and inequality sector, one of the seventeen development goals, a favorable situation is not evident. While examining each of these goals and the impact of the Republic of Iran's foreign policy on them isn't feasible in this article, the focus on the environment underscores Iran's limited success in this aspect. The available statistics indicate an unfavorable environmental situation, ranging from water crises to lake drying, forest fires, and desertification, signaling the need for a change in the foreign policy approach. In addressing poverty and inequality, another goal of the 17th World Development Program, statistics fail to demonstrate an optimal situation in Iran. Provinces like Sistan and Baluchistan, given their coastal location, reflect the poverty scenario. To achieve poverty alleviation and establish satisfactory welfare nationally, a change in foreign policy is necessary by attracting essential foreign investment

References

1. Akrami-Nia, M. (2013). Foreign Policy Strategies of the Islamic Republic of Iran in Achieving Vision 2021. *Strategic Studies*, 16(2), 60-33. [In Persian]
2. Asadi, R., & Goudarzi, M. (2018). The Impact of United Nations Development Programs on the Development Plans of the Islamic Republic of Iran. *International Relations Studies*, 11(43), 47-9. [In Persian]
3. Ataie, F., & Mansouri-Moghaddam, M. (2013). Genealogy of Saudi Arabia's Foreign Policy: A Realistic Strategic Approach to Identity. *Foreign Relations*, 5(1), 168-133. [In Persian]
4. Bahrami-Ahmadi, H. (2009). Political-Legal Policies of the Islamic Republic of Iran in Environmental Protection. *Political Science*, 5(1), 114-93. [In Persian]
5. Carius, A., Ivleva, D., Pohl, B., Ruttinger, L., Schaller, S., Tanzler, D., & Vivekananda, J. (2018). A Foreign Policy Perspective on the SDGs. Retrieved from
6. Daneshnia, F. (2012). Economic Diplomacy and Development-oriented Foreign Policy; Successful Tools of the Islamic Republic of Iran in the Global Economy. *Public Policy Strategic Studies*, 3(9), 86-67. [In Persian]
7. Esmaeili-Fard, M., et al. (2017). Challenges of Environmental Governance in Iran. *Environmental Sciences*, 15(3), 18-1. [In Persian]
8. Hadi-Zanoos, B. (2005). Poverty and Social Inequality in Iran. *Social Welfare*, 17, 304-235. [In Persian]
<https://adelphi.de/en/system/files/mediathek/bilder/A%20Foreign%20Policy%20Perspective%20On%20The%20Sustainable%20Development%20Goals%20-%20Brief%20-%20adelphi.pdf>
9. Imani, H. (2017). The Role of Foreign Policy in the National Development of Iran. *Politics*, 4(14), 99-79. [In Persian]
10. Javadi-Arjmand, M. J., & Diosalari, A. R. (2019). The Relationship between Security and Development in Foreign Policy: A Case Study of Iran-Soviet Relations, 1978-1961. *Politics*, 49(2), 332-311. [In Persian]
11. Mirjalili, S. H., et al. (2022). A Comparative Study of Strategies for Poverty Reduction in Developing Countries and Iran's Poverty Alleviation Policies. *Economic Strategy*, 10(2), 423-387. [In Persian]
12. Misaei, G., et al. (2015). Globalization in the Development Programs of the Islamic Republic of Iran (Study of the Third, Fourth, and Fifth Development Plans). *Strategic Research in Policy*, 4(15), 68-37. [In Persian]
13. Moazzi, A., & Vosoughi, S. (2018). The Relationship between Security and Development in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran. *World Politics*, 7(2), 54-27. [In Persian]
14. Mohammadian, R., et al. (2022). Reconsideration of the Concept of Political Development in the Discourse of Mahmoud Ahmadinejad's Principles. *Sepehr Politics*, 8(27), 140-124. [In Persian]
15. Mojab, S. M., & Esmaeili-Fard, M. (2017). An Inquiry into Environmental Policy-making in the Islamic Republic of Iran. *Strategic Research Institute*, 9-1. [In Persian]
16. Salimi, H., & Imani, H. (2022). Necessities of Iran's Foreign Policy in the Development of Information and Communication Technology. *Metallurgical Policy*, 10(38), 250-232. [In Persian]
17. Spohr, A. P., & da Silva, A. L. R. (2017). Foreign Policy's Role in Promoting Development: The Brazilian and Turkish Cases. *Contexto Internacional*, 39(1), Jan/Apr. <http://dx.doi.org/10.1590/S0102-8529.2017390100008>
18. Sustainable Development Goals Report. (2018). Retrieved from <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2018/the-sustainabledevelopmentgoalsreport2018-en.pdf>
19. Yazdanfam, M. (2008). Introduction to Foreign Policy Analysis. *Strategic Studies*, 11(2), 276-247. [In Persian]
20. Zandi, I., & Sajjadi, A. (2021). Iran's Economic Position in the Middle East from the Perspective of Future Foreign Policy of the Islamic Republic with Emphasis on the Horizon of 2026. *International Studies*, 18(2), 141-121. [In Persian]

فصلنامه جامعه و سیاست

دوره ۱، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/jsp>

شاپای الکترونیکی: ۱۲۳۶-۲۹۸۱

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه و رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

مجید عبدالهی: دانشجویی دکتری، گروه روابط بین‌الملل، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران.

محمد رضا قاندى: دانشیار، گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

مریم مرادی: استادیار، گروه حقوق و علوم سیاسی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران

حبیب‌اله ابوالحسن شیرازی: استاد، گروه علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۰ صص ۱۶-۱ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۶

چکیده

دولت‌ها برای توسعه یافتن نیاز به برنامه‌ریزی‌های منظم و مدون دارند. همچنین در نظام بین‌المللی برای همکاری بهتر و بیشتر دولت‌ها با یکدیگر، سازمان ملل به تدوین و ارائه برنامه‌هایی اقدام کرده است. برای مثال برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه، یکی از این اقداماتی است که در نظر گرفته شده است. آنچه که در این میان، به توسعه سریعتر و هماهنگ کشورها در راستای برنامه‌های بین‌المللی کمک می‌کند سیاست خارجی کارآمد می‌باشد. در رابطه با اهمیت سیاست خارجی که تنظیم‌کننده روابط میان کشورها می‌باشد باید گفت که سیاست خارجی، همواره بازتاب ماهیت حکومت است؛ سطح و ژرفای تغییر در سیاست خارجی کشورها ارتباط مستقیمی با شکل نظام حکومتی، مدل تصمیم‌گیری، هنجارها و اصول حاکم و مؤلفه‌های محیطی متعددی است که بازخورد های استمرار و تغییر را به درون سیستم باز می‌گرداند. هدف اصلی در این مقاله، تحلیل نقش برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. سؤال اصلی مطرح شده این است که برای برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه، رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران چگونه بوده است؟ برای پاسخ به این پرسش، با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از یافته‌هایی که با روش کتابخانه‌ای و سایت‌های اینترنتی گردآوری شده‌اند، بهره برده شده است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهند که با توجه به اینکه موضوع توسعه در برنامه‌های سیاست خارجی ج.ا. ایران مورد توجه قرار دارد ولی در راستای اهداف هدفه‌گانه توسعه جهانی، اقدامات مؤثری در رویکرد و رفتار سیاست خارجی مشاهده نمی‌شود. وضعیت فقر و توسعه‌نیافتگی برخی استان های کشور مانند سیستان و بلوچستان، شاخص‌های زیست‌محیطی درون کشور (مشکلات کم آبی، خشک شدن تالاب‌ها و دریاچه‌ها) از نمونه‌های نبود رویکرد مؤثر در سیاست خارجی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: برنامه هدفه‌گانه جهانی توسعه، سیاست خارجی، جمهوری اسلامی ایران

استاد: عبدالهی، مجید؛ قاندى، محمد رضا؛ مرادی، مریم؛ ابوالحسن شیرازی، حبیب‌اله. (۱۴۰۲). **تحلیلی بر برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه و رویکرد**

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه جامعه و سیاست، سال ۱، شماره ۳، شیراز، صص ۱-۱۶.

مقدمه

رویکردها و استراتژی در سیاست خارجی، عامل اصلی و کمک‌کننده برای نیل به اهداف توسعه داخلی و خارجی دولت‌ها می‌باشد. سیاست خارجی مجموعه گفت‌وگوها، گفتارها، نگرش‌ها، رویکردها، جهت‌گیری‌ها و اقداماتی است که از سوی بخش‌های گوناگون دولت یک کشور در رابطه با دولت‌های دیگر در صحنه بین‌الملل طرح و یا به اجرا در می‌آیند. با توجه به پیچیدگی و گستردگی مفهومی سیاست خارجی و تنوع جهت‌گیری‌ها و رویکردهایی که دولت‌ها در نظام بین‌الملل اتخاذ می‌کنند، نظریه‌های مختلفی برای مطالعه سیاست خارجی کشورها به کار گرفته شده است (عطایی و منصوری‌مقدم، ۱۳۸:۱۳۹۲). اقدامات در سیاست خارجی در راستای برنامه‌هایی است که دولت‌ها در بعد داخلی برای پیشبرد توسعه یافتگی کشورهای متبوع خود دنبال می‌کنند. برنامه‌ریزی برای توسعه از مؤلفه‌های اصلی می‌باشد که دولت‌ها همواره دنبال می‌کنند و با برنامه‌های بلند مدت و افق آینده‌نگرانه به مسائل داخلی و بین‌المللی خود توجه می‌کنند.

در سال ۲۰۱۲ دبیرکل سازمان ملل (بان کی مون) شبکه راه‌حل‌های توسعه پایدار را راه‌اندازی کرد. ایشان سعی داشتند که علاوه بر راهبرد های تئوریک، اقدامات عملی برای دستیابی به توسعه پایدار ارائه کرده و اقدامات لازم را برای حمایت از آن در سطوح ملی و بین‌المللی انجام دهند. هدف اصلی آرمان‌های توسعه پایدار در مرحله اول آگاهی‌سازی و در نهایت جلب همکاری سازمان‌های مختلف همچون اتحادیه اروپا و سازمان‌های جهانی دیگر است. آرمان‌هایی که برای توسعه پایدار تعریف شده شامل برنامه‌ای ۱۵ ساله تا سال ۲۰۳۰ است که دولت‌ها و کشورها باید از سرمایه‌گذاران و منابع خصوصی یا ملی برای سرمایه‌گذاری در زمینه توسعه پایدار حمایت کرده تا بتوانند به اهداف و آرمان‌های توسعه پایدار جامعه عمل بپوشانند. این هفده اصل توسعه پایدار در شش حوزه اصلی برای دستیابی به اهدافی که عبارتند از: سلامت، تحصیل، محافظت اجتماعی، امنیت غذایی و کشاورزی پایدار، زیرساخت‌ها (دسترسی به انرژی و زیرساخت‌های انرژی با کربن پایین، آب و بهداشت، حمل‌ونقل و ارتباطات راه دور) و خدمات مرتبط با زیست بوم و تنوع زیستی، می‌باشد. این مجموعه اصول سازمان ملل با ارائه راهبردهای عملی سعی در اجرایی کردن آرمان‌های توسعه پایدار دارد. لازمه تحقق یافتن اهداف توسعه پایدار تا سال ۲۰۳۰، ارتباط تنگاتنگ میان سازمان‌ها و شرکت‌ها و کشورهای در سطوح مختلف محلی و ملی و بین‌المللی است. این اصول فقط به اقدامات اولیه اشاره کرده و هیچ‌گونه راهبردی در رابطه با بودجه، اقتصاد و خدمات‌رسانی ندارد. شبکه راه‌حل‌های توسعه پایدار عامل محرکی برای آغاز این فعالیت‌ها در شهرها و کشورهای مختلف جهان است. در سپتامبر ۲۰۱۵ سران دولت‌ها با تصویب دستورکار ۲۰۳۰ در مجمع عمومی سازمان ملل متحد بر تعیین مسیر به سوی توسعه پایدار توافق کردند که این دستورکار شامل ۱۷ هدف کلان و ۱۶۹ هدف فرعی است. اهداف عملیاتی کمی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی توسعه پایدار در نظر گرفته که باید تا سال ۲۰۳۰ تحقق یابند که این اهداف اصلی توسعه پایدار مورد توافق ۱۹۳ کشور قرار گرفته است (<https://www.csrir.com>).

اهداف برنامه هفده‌گانه توسعه، نقش اساسی در دستیابی به اهداف سیاست خارجی مانند ثبات و صلح دارند. به عنوان مثال، دستیابی به ثبات در کشورهای متأثر از درگیری و افراط‌گرایی مستلزم امنیت معیشتی و تقویت حاکمیت است - که ابعاد اصلی توسعه پایدار است. با این حال، در همین حالات است که پیشرفت در اهداف برنامه هفده‌گانه توسعه، در ضعیف‌ترین وضعیت است. دلایل زیادی برای این وجود دارد: چالش‌های فعالیت در زمینه‌های شکننده، ماهیت ریسک‌گریز و نتیجه‌گرای بودجه توسعه و نگرانی در مورد بازده ضعیف سرمایه‌گذاری‌های توسعه‌ای، تنها چند مورد هستند (Carius and et al, 2018:2). بنابراین، مسأله اصلی مطرح شده در مقاله، این است که برنامه جهانی هفده‌گانه توسعه چه تأثیری بر سیاست خارجی ج.ا. ایران دارد؟ نگاه و رفتار سیاست خارجی ج.ا. ایران نسبت به این برنامه چگونه است؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

ایمانی (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای با عنوان نقش سیاست خارجی در توسعه ملی ایران، بیان می‌کند که در دنیای جهانی شده، توسعه و افزایش قدرت و ثروت همواره دغدغه اصلی دولت‌هایی محسوب می‌شود که براساس آراء مردم شکل گرفته‌اند. رهبران این کشورها به خوبی به این مسأله واقف هستند که بی‌توجهی به امر توسعه و مؤلفه‌های آن می‌تواند در آینده خطرات جدی بر امنیت ملی آن‌ها داشته باشد. هم‌چنین آن‌ها می‌دانند که افزایش قدرت دیگر کشورها به خصوص همسایگان (چنانچه نتوانند پایه‌پای آن توسعه پیدا کنند) به نوعی تهدیدی برای آن‌ها در نظر گرفته می‌شود. براساس تجارب جهانی بدون ارتباط با دنیا، توسعه و افزایش قدرت و ثروت ملی امکان‌پذیر نیست. این مسأله مفروض پژوهش حاضر می‌باشد. بر این اساس، هدف این پژوهش این است که نقش سیاست خارجی را در توسعه ملی ایران بررسی کند. در این راستا، سؤالی که مطرح می‌شود این است که سیاست خارجی چه نقشی می‌تواند در پیشبرد توسعه ملی ایران داشته باشد و الزامات سیاست خارجی توسعه‌گرا چیست؟ در پاسخ به این سؤال باید گفت که سیاست خارجی ایران در پیشبرد توسعه ملی و افزایش قدرت و ثروت کشور نقش کلیدی دارد و بدون در پیش گرفتن رویکرد اقتصادی در سیاست خارجی و ارتباط نزدیک با کشورهای پیشرفته، توسعه در ایران اتفاق نمی‌افتد.

افتد. اتخاذ سیاست خارجی توسعه‌گرا هم نیازمند به کارگیری سیاست‌ها و راهبردهایی است که در این پژوهش به برخی از مهم‌ترین آن‌ها پرداخته می‌شود.

اسدی و گودرزی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای با عنوان تأثیر برنامه‌های توسعه‌ای سازمان ملل متحد بر برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران، به بررسی آثار برنامه‌های سازمان ملل متحد بر برنامه‌های توسعه در جمهوری اسلامی ایران بر اساس نظریه وابستگی و گفتمان جستجوگر رانت می‌پردازد. پرسش اصلی پژوهش این است که برنامه‌های توسعه سازمان ملل متحد چگونه برنامه‌های توسعه در ایران را تحت تأثیر قرار داده است. این مطالعه بر اساس شاخص‌های عملکرد در حوزه اهداف توسعه‌یافتگی مربوط به محیط‌زیست، بهداشت و سلامت، تاب‌آوری اقتصادی و کنترل مواد مخدر در دوره ۱۳۹۶-۱۳۶۸ نشان می‌دهد که برنامه‌های توسعه سازمان ملل متحد به عنوان متغیرهای برون‌زا تأثیر معناداری بر برنامه‌های توسعه در ایران داشته است. کانال اثرگذاری برنامه‌های سازمان ملل متحد بر برنامه‌های توسعه ایران از طریق پیش‌بینی ۱۰ تبصره، ۲۴ بند و ۴۵ ماده قانونی در شش برنامه توسعه متبلور شده است. این تغییرات از طریق اتخاذ سیاست‌ها و اقدامات، برنامه‌های توسعه را تحت‌الشعاع قرار داده است. سایر شواهد بر اساس مطالعات اسنادی و توصیفی، فرضیه تأثیرگذاری برنامه‌های سازمان ملل بر برنامه‌های توسعه ایران را در خلال سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۶۸ تأیید می‌کند.

کاریوس و همکاران^۱ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان چشم‌انداز سیاست خارجی در برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه، بیان می‌کنند که اهداف توسعه پایدار (SDGs) در محدوده و جاه‌طلبی خود برای پیشرفت بشری بی‌سابقه هستند. با حذف یا کاهش بسیاری از نارضایتی‌ها که به درگیری دامن می‌زند، پیشرفت در SDG می‌تواند اهرمی حیاتی برای ایجاد و حفظ صلح و ثبات در سراسر جهان باشد. تغییر دگرگون‌کننده‌ای که در هدف آن‌ها ایجاد می‌شود می‌تواند بر پویایی ژئوپلیتیکی، توازن قدرت و وابستگی‌های متقابل نیز تأثیر بگذارد. بنابراین، پیشرفت در SDG پیامدهای مهمی برای سیاست خارجی دارد. به طور خلاصه، اولویت‌های اصلی سیاست خارجی به پیشرفت SDG بستگی دارد و سیاست‌گذاران خارجی نیز نقش مهمی در حمایت از اجرا و مدیریت چالش‌های مرتبط با تغییرات تحول‌آفرین دارند. علیرغم این مخاطرات حیاتی، ابعاد سیاست خارجی برنامه توسعه‌یافتگی ۲۰۳۰ تا به امروز به اندازه کافی توسط وزارتخانه‌های خارجه مورد بررسی قرار نگرفته است.

لویس^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان سیاست توسعه جهانی در اجرای دستورکار ۲۰۳۰ بیان می‌کند که در سوئد بیش از دو سال و نیم از اجرای دستورکار ۲۰۳۰ و برنامه جهانی هدفه‌گانه برای توسعه پایدار می‌گذرد که در اجلاس سازمان ملل در نیویورک در سپتامبر ۲۰۱۵ به تصویب رسید. جاه‌طلبی دولت این است که سوئد در اجرای دستورکار ۲۰۳۰ چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی پیشرو باشد. سوئد یک شریک فعال و سازنده در کار مشترک بین‌المللی در اجرای دستورکار ۲۰۳۰ خواهد بود. کار چندجانبه شاید اکنون بیش از هر زمان دیگری در تاریخ مدرن مهم باشد.

توسعه

«توسعه» و مباحث مرتبط با آن به طور جدی بعد از جنگ جهانی دوم و ظهور خیل عظیمی از کشورهای تازه استقلال یافته، وارد ادبیات سیاسی شد. به نحوی که از این زمان به بعد، هر روز بر مطالعات انجام گرفته در این زمینه افزوده شد. اگر توسعه برای پژوهشگران سیاسی به یک مسأله تبدیل شده، این موضوع برای کشورهای درحال توسعه به یک دغدغه تبدیل شده است. به گونه‌ای که تمام اقدامات آن‌ها به نحوی از انحاء معطوف به این مسأله است. اگرچه توسعه در کشورهای «توسعه یافته» به مرور زمان و با روند طبیعی انجام گرفته است اما کشورهای در حال توسعه با اضطرار زمانی مواجه‌اند و بر همین اساس اهداف توسعه‌ای خود را بر اساس برنامه تعیین می‌کنند و درصد دستیابی به توسعه به صورت برنامه‌ریزی شده هستند (می‌سای و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۸) توسعه عرصه‌ای است که در آن اهداف کلان و حرکت عمومی جامعه برای دستیابی به جامعه مطلوب تعریف می‌شود. توسعه در معنای عام، فرآیندی تحولی پیچیده و همه‌جانبه است که در زندگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی یک جامعه رخ می‌دهد و آن را از وضع موجود به وضع مطلوب هدایت می‌کند (محمدیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۸). در مباحث توسعه، مهم‌ترین نکته، پیچیدگی تعریف آن و در آمیختگی موضوع آن با جنبه‌های زبانی، تاریخی و فرهنگی است. توسعه مفهومی است که به ویژه پس از جنگ جهانی دوم و ظهور ملل تازه استقلال یافته و مسائل آن رواج یافت. توسعه از دیدگاه تودارو به عنوان یک جریان چند بعدی محسوب می‌شود که مستلزم تغییرات اساسی و تجدید سازمان و جهت‌گیری در مجموعه نظام اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، در سطوح ملی، بین‌المللی و در ساختارهای نهادی، اجتماعی و اداری و سیاسی و طرز تلقی و حتی آداب و رسوم و باورهای مردم می‌باشد؛ به نحوی که هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی و ملت‌ها، جامعه و جهان را از حالت نامطلوب زندگی گذشته، خارج و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است سوق

^۱. Alexander Carius, Daria Ivleva, Benjamin Pohl, Lukas Ruttinger, Stella Schaller, Dennis Tanzler, Janani Vivekananda

^۲. Stefan Löfven

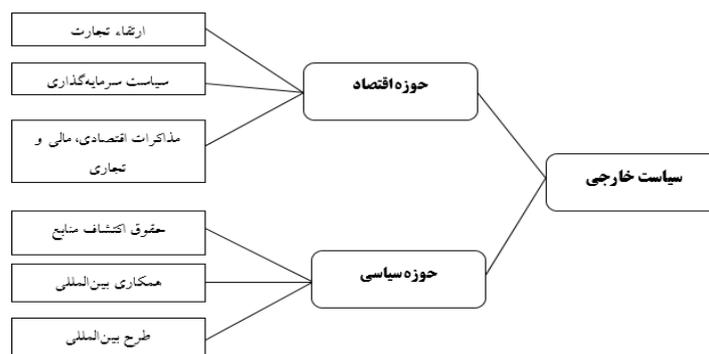
می‌دهد؛ وی سه معیار اساسی در سه بعد فرهنگی، اقتصادی و سیاسی اجتماعی برای توسعه مطرح کرده که به ترتیب شامل عزت نفس یا اعتماد به نفس، تأمین معیشت زندگی و آزادی یا گسترش دامنه انتخاب می‌باشد (معزی و وثوقی، ۱۳۹۷: ۳۳-۳۲). در خصوص توسعه، نظریه‌های مختلفی ارائه گردیده که یکی از این نظریات، نظریه وابستگی است. این نظریه به مانند سایر نظریات توسعه، درصدد تبیین توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی و ارائه پیشنهادی برای چگونگی خروج از توسعه‌نیافتگی و ورود به توسعه‌یافتگی است. آن چه در فرایند توسعه کشورهای در حال توسعه، غیرقابل مناقشه می‌نماید، حیات و حرکت این کشورها در بطن و متن نظام بین‌الملل از جمله سازمان ملل متحد است. از این رو، گرایش روزافزون کشورهای در حال توسعه به سازمان‌های بین‌المللی و در رأس آن سازمان ملل، با هدف حل بحران‌های سیاسی و معضلات اجتماعی، از مشخصات شرایط نوین بین‌المللی طی چند دهه اخیر می‌باشد. وظیفه برنامه توسعه سازمان ملل متحد، اعطای کمک‌های فنی چندجانبه به کشورهای در حال توسعه و کمک به اجرای طرح‌های عمرانی در این کشورها است (اسدی و گودرزی، ۱۳۹۷: ۱۰).

سیاست خارجی

تحلیل سیاست خارجی دولت‌ها در عرصه بین‌المللی، یکی از مباحث اصلی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل است. سیاست خارجی کشورها نشان دهنده اهدافی است که دولت‌ها در عرصه خارجی در پی دستیابی به آن هستند. اهداف و منافع ملی کشورها در فرایند تصمیم‌گیری و براساس ارزش‌ها و باورها ملی و درک تصمیم‌گیرندگان از آن‌ها تعیین و ابزارها و امکانات برای تأمین آن‌ها مدنظر قرار می‌گیرد. بررسی سیاست خارجی و روند تصمیم‌گیری کشورها در پی شناخت دقیق‌تر مقاصد و راهبرد دولت‌ها در عرصه بین‌المللی است تا تحلیل دقیق‌تری از رفتار و سیاست خارجی آن‌ها به دست دهد (یزدان‌فام، ۱۳۸۷: ۲۴۸-۲۴۷). سیاست خارجی، بازتاب اهداف و سیاست‌های دولت در صحنه روابط بین‌الملل و در ارتباط با سایر دولت‌ها، جوامع و سازمان‌های بین‌المللی، نهضت‌ها، افراد بیگانه و حوادث و اتفاقات جهانی است. مفهوم سیاست خارجی در هر کشور، مربوط می‌شود به تدوین، اجرا و ارزیابی تصمیم‌گیری‌هایی که از دیدگاه خاص همان کشور جنبه برون مرزی دارد. مبنای تعریف سیاست، سیاست خارجی یعنی فن و هنر (یا علم) شناخت امکانات و بهره‌برداری درست از آن‌ها برای رسیدن به اهداف کشور در ارتباط با محیط خارجی (اکرمی‌نیا، ۱۳۹۲: ۳۹).

در حال حاضر، پویایی‌های کنونی بین‌المللی به شدت تحت تأثیر ظهور قدرت‌های میانی یا قدرت‌های نوظهور قرار گرفته است، که هدف اصلی آن‌ها در داخل و خارج از جهان ارتقاء توسعه و افزایش پیش‌بینی آن‌ها بوده است. نقش دولت در استراتژی‌های ارتقاء توسعه موضوع بسیاری از آثار اقتصاد سیاسی است. یک خط فکری قوی وجود دارد که درک می‌کند که کشورهای نیمه‌حاشیه‌یافته در حال توسعه/در حال ظهور-نیاز به یک دولت قوی در هنگام غلبه بر شکاف جداکننده آن‌ها از مرکز-یا کشورهای توسعه یافته- دارند. این نیاز پس از انقلاب صنعتی بریتانیا در کشورهای اروپای غربی ثبت شد. به عنوان مثال، آلمان تحت بیسمارک و فرانسه تحت ناپلئون سوم در اواخر قرن نوزدهم تحت فرایند های مدرنیزاسیون قوی دولت قرار گرفتند، که جاگوریب^۱ (۲۰۱۳) آن را توسعه برنامه‌ریزی شده توصیف کرده است. هنگام تجزیه و تحلیل نقش سیاست خارجی در ارتقاء توسعه، باید به اهمیت دولت در این فرایند اذعان کرد. با در نظر گرفتن این نکته، می‌توان سیاست خارجی را به دو حوزه بزرگ تقسیم کرد که از طریق آن‌ها بر توسعه کشور، یعنی اقتصاد و سیاست تأثیر می‌گذارد. این‌ها را می‌توان بیشتر به خطوطی از اقدامات مربوط به افزایش رشد اقتصادی یک کشور و کاهش سطوح نابرابری تقسیم کرد که معمولاً در اولویت اکثر سیاست‌گذاران نیست. هنگام برخورد با حوزه اقتصادی سیاست خارجی، می‌توان سه خط اقدام را که می‌تواند مستقیماً بر استراتژی توسعه کشور تأثیر بگذارد، تشخیص داد. این خطوط به شرح زیر است: (الف) ارتقاء تجارت؛ (ب) سیاست سرمایه‌گذاری؛ و (ج) مذاکرات اقتصادی، مالی و تجاری. در حوزه سیاسی، خطوط عمل بیشتر به طور مستقیم به ارتقای توسعه مربوط می‌شوند، زیرا اثرات عملی آن‌ها به این سرعت به مناطق اقتصادی و اجتماعی نمی‌رسد، اما به ایجاد یک محیط مثبت برای موفقیت سایر خطوط کمک می‌کند. از این نظر، سه خط دیگر از اقدامات را می‌توان فهرست کرد: (د) حقوق اکتشاف منابع؛ (ه) همکاری بین‌المللی؛ و (و) طرح بین‌المللی (Spohr & da Silva, 2017:159).

^۱. Jaguaribe

نمودار ۱- حوزه و خطوط سیاست خارجی در ارتقاء توسعه (Spohr & da Silva, 2017:159)

توسعه و سیاست خارجی

در عصر جهانی شده، سیاست خارجی یک کشور همواره باید در خدمت توسعه ملی باشد. بنابراین سیاست خارجی باید از طرفی زمینه دفع موانع بین‌المللی توسعه کشور و از طرف دیگر زمینه جذب منابع بین‌المللی برای توسعه و قدرتمندی کشور را فراهم کند (ایمانی، ۱۳۹۶: ۸۵). توسعه و امنیت رابطه دو سویه و وابسته دارند. یکی از مهمترین اهداف برای کشورها، توسعه است که نوع رابطه آن با امنیت دیگر قابل تعریف بر مبنای حاصل جمع صفر نیست. در واقع، در زمانه کنونی امنیت صرفاً با داشتن بنیه دفاعی قوی و نفوذ ژئوپولیتیکی گسترده تأمین و حفظ نمی‌شود و یا ارتقاء پیدا نمی‌کند، بلکه مستلزم توسعه همه‌جانبه ابعاد مختلف قدرت است. توسعه به ویژه در بعد اقتصادی آن نیز تنها در پیوند با بیرون و شرکت در زنجیره ارزش جهانی امکانپذیر است. در چنین شرایطی، سیاست خارجی از رویکرد امنیت محور فاصله گرفته و متناسب با نیازهای کنونی دولت‌ها، در خدمت اهداف متنوعتری از جمله توسعه قرار گرفته است. دولت‌هایی که این تحول را درک نکرده و در دستور کار هایشان لحاظ ننموده‌اند، یا در وضعیت عقب‌ماندگی هستند و یا امنیت پایداری ندارند. البته ممکن است هم عقب‌مانده و هم فاقد امنیت پایدار باشند (شاپوری و همکاران، ۱۳۹۶: ۹-۸). برای تحلیل اثرات جهانی‌شدن بر توسعه کشورها و همچنین ارزیابی جهت‌گیری سیاست خارجی دولت‌ها در قبال تحولات ناشی از فرایند جهانی‌شدن، نظریه نهادگرایی نئولیبرال، چشم‌انداز مناسبی ارائه می‌دهد. لیبرالیسم در روابط بین‌الملل یک ایدئولوژی نیست، بلکه نظریه‌ای برای تبیین واقعیات بین‌المللی در عصر جدید است. برخلاف رویکرد رئالیستی، رهیافت‌های لیبرالیستی، روابط بین‌الملل را عرصه‌ای می‌داند که در کنار رفتارهای منازعه‌آمیز، رفتارهای همکاری جویانه نیز در آن وجود دارد و تأثیر این رفتارها بر امنیت و منفعت کشورها، بسیار بیشتر از کنش‌های تنازع‌آمیز است. برخی از مفروضات نهادگرایی نئولیبرال عبارتند از: وجود منافع متقابل بین بازیگران متنوع، اهمیت بازیگران غیردولتی مانند سازمان‌ها، نهادها و افراد، امکان‌پذیری همکاری بین بازیگران، اهمیت دولت به عنوان بازیگر اصلی در عین توجه به نقش فراگیر نهادها، تأکید بر جنبه‌های گوناگون قدرت، نه فقط بعد نظامی (سلیمی و ایمانی، ۱۴۰۱: ۲۳۴).

امروزه یکی از ملزومات توسعه، اقتصاد است. شاخص‌های توسعه اقتصادی مشخص می‌کنند که کشورها در چه جایگاهی قرار دارند. اما آنچه که نقش تأثیرگذاری در توسعه اقتصادی کشورها دارد جهت‌گیری‌های سیاست خارجی دولت‌ها و اهدافی است که دولت‌ها در سیاست خارجی دنبال می‌کنند. دستیابی به توسعه اقتصادی یکی از مسائل مهم دولت‌ها در طی دهه‌های گذشته بوده است. به همین منظور هریک از دولت‌ها با توجه به رویکرد توسعه اقتصادی درصد پاسخگویی به نیازهای اساسی مردم و کشور خود هستند؛ در این ارتباط، جهت‌گیری‌های سیاست خارجی تأثیر گسترده‌ای در توسعه اقتصادی کشورها دارد و آثار این سیاست‌ها در رونق و شکوفایی اقتصادی کشورها کماکان به صورت مشهود نمایان است. جمهوری اسلامی ایران همانند سایر دولت‌ها از این قاعده مستثنی نیست (زندى و ساجدی، ۱۴۰۰: ۱۲۲-۱۲۱). آنچه که باید گفته شود این است که مهمترین چالش برای توسعه کشور پس از گذشت حدود چهار دهه از وقوع انقلاب اسلامی، "امنیتی بودن" محیط داخلی و خارجی کشور است. این حالت بر بسیاری از ابعاد هویتی، اعتقادی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تأثیرگذار بوده و باعث شده تا از کشور ایران، همچنان در گروه کشورهای در حال توسعه یاد شود. مجموعه‌ای از عوامل داخلی و خارجی باعث شده تا ذهن نخبگان اجرایی کشور درگیر مسائل امنیتی و نظامی باشد و اگر هم نیم‌نگاهی به امر توسعه داشته‌اند باز هم از زاویه تأمین مسائل امنیتی بوده است. نگاه امنیتی به سیاست خارجی کشور باعث به حاشیه رفتن تفکر توسعه‌گرایی، تقابل با نظام جهانی و در کل مانع حضور فعال و سازنده در نظام جهانی و بین‌المللی شدن کشور شده است؛ درحالی‌که توسعه‌گرایی (که یکی از الزامات سیاست خارجی موفق می‌باشد) در پرتو یک سیاست خارجی متوازن و پویا حاصل می‌شود که جامع و همه‌جانبه باشد و مسائل نظامی و امنیتی، قسمتی از آن باشد و نه اینکه مسائل امنیتی، تعیین‌کننده و راهبر آن باشد (معزی و وثوقی، ۱۳۹۷: ۲۸).

روش تحقیق

در این مقاله که یک تحلیل از برنامه جهانی هفدهم توسعه و رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است، از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. این روش تحقیق با استفاده از یافته‌هایی که با رویکرد کتابخانه‌ای و از سایت‌های اینترنتی جمع‌آوری شده‌اند، اجرا گردیده است.

بحث و ارائه یافته‌ها

برنامه جهانی هفده‌گانه توسعه

از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰، تمام کشورهای عضو سازمان ملل باید تلاش نمایند که به اهداف و شاخص‌های توسعه‌یافتگی با همکاری و تعامل یکدیگر در سه سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دست یابند. توسعه‌یافتگی یعنی (توسعه‌ای که نیاز فعلی جوامع را بدون خدشه وارد کردن به توانایی‌های نسل‌های آتی در تأمین نیازهایشان، تأمین نموده و به فرصت‌هایی که برای روشن کردن دوره جدیدی از تحول برای تغییر اساسی جهانی دلالت داشته باشد، تأکید نماید). سازمان ملل متحد برای رسیدن به اهداف توسعه‌یافتگی، ۱۷ هدف کلان را تعیین و تصویب نموده که همه آژانس‌های تخصصی بین‌المللی همچون یونسکو موظف و متعهد می‌باشند که راهبرد میان مدت و بلند مدت خود را بر این اساس تنظیم نمایند. این اهداف هفده‌گانه عبارتند از:

(۱) پایان دادن به فقر در تمامی اشکال آن و در همه نقاط: ۴ میلیارد نفر در جهان (تقریباً ۵۰ درصد) به حمایت‌های اجتماعی دسترسی ندارند. کارگران جوان دو برابر بیشتر از کارگران می‌انسال در فقر مطلق به سر می‌برند. ۸٫۲ درصد از جمعیت جهان (۲۰۱۹) در فقر مفرط به سر می‌برند.

(۲) پایان دادن به گرسنگی، دستیابی به امنیت غذایی و ترویج کشاورزی پایدار: ۲۵/۹ درصد از جمعیت جهان امنیت غذایی ندارند. این رقم در سال ۲۰۱۴ برابر ۲۲/۴ درصد بود که طی ۵ سال روند افزایشی را نشان می‌دهد. ۲۱/۳ درصد کودکان زیر پنج سال (۱۴۴ میلیون کودک) از کوتاه قدی رنج می‌برند. ۶٫۹ درصد (۴۷ میلیون) از کودکان زیر ۵ سال در جهان دچار کمبود وزن هستند.

(۳) زندگی سالم و ارتقاء به زیستن در تمامی گروه‌های سنی: کمتر از نصف جمعیت جهان مطابق با آمارهای سال ۲۰۱۷، به خدمات سلامت و بهداشتی ضروری دسترسی دارند. شیوع ویروس کرونا، برنامه ایمن‌سازی دوران کودکی در ۷۰ کشور جهان را متوقف کرده است.

(۴) آموزش با کیفیت: دستیابی به آموزش برابر و فراگیر به کندی پیش می‌رود و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۳۰ بیش از ۲۰۰ میلیون کودک باز مانده از تحصیل وجود داشته باشد. شیوع کرونا موجب شده است ۹۰ درصد دانش‌آموزان به مدرسه نروند. فقط ۶۵ درصد از مدارس ابتدایی به امکانات و تسهیلات بهداشتی برای شستن دست‌ها برای مقابله با کووید ۱۹ دسترسی دارند. حداقل ۵۰۰ میلیون دانش‌آموز در سراسر جهان به دلیل شیوع ویروس کرونا، به صورت مجازی آموزش می‌بینند.

(۵) برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان و دختران: پس از شیوع ویروس کرونا در جهان، خشونت‌های خانگی (آسیب فیزیکی، خشونت جنسی، آسیب روانی) ۳۰ درصد افزایش پیدا کرده است. ۲۵ درصد از اعضا و نمایندگان پارلمان‌های ملی و ۳۶ درصد از مدیران در حکومت‌های محلی (شهرداری و شوراهای محلی) را زنان تشکیل می‌دهند. ۷۰ درصد از پرستاران و پرسنل مراکز بهداشتی را زنان تشکیل می‌دهند. بنابراین زنان در خط مقدم مبارزه با شیوع ویروس کرونا قرار دارند. زنان در حال حاضر سه برابر مردان برای کار خانه و بدون مزد وقت می‌گذارند؛

(۶) در دسترس بودن آب سالم و فاضلاب: آمارهای ۲۰۱۶ نشان می‌دهد، از هر ۵ بیمارستان و مراکز درمانی و مراقبتی، ۲ مرکز با کمبود تسهیلات بهداشتی و آب آشامیدنی مواجه است. ۳ میلیارد نفر در جهان به امکانات و سرویس بهداشتی (شستشو با آب و صابون) در خانه دسترسی ندارد. تا سال ۲۰۳۰ میلادی، ۷۰۰ میلیون نفر در جهان به دلیل کمبود آب مجبور به جابجایی و مهاجرت هستند. در برخی از کشورها برای دستیابی به خدمات آب و بهداشت ۶۱ درصد شکاف بودجه وجود دارد.

(۷) دسترسی به انرژی پاک و مقرون به صرفه: آمارهای ۲۰۱۸ نشان می‌دهند، ۷۸۹ میلیون نفر در جهان به انرژی الکتریستیه (برق) دسترسی ندارد. از هر ۴ بیمارستان و مراکز بهداشتی در کشورهای در حال توسعه، یک بیمارستان به تسهیلات و انرژی برق دسترسی ندارد. ۱۷ درصد از انرژی نهایی مصرف شده در سال ۲۰۱۷، شامل انرژی‌های نو (تجدیدپذیر) است. ۲۱٫۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ در کشورهای در حال توسعه هزینه توسعه استفاده از انرژی‌های نو شده است.

(۸) رشد اقتصادی پایدار و کار شایسته: رشد اقتصادی در جهان بین سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۱۰ برابر با ۲ درصد محاسبه شده که این رقم در سال ۲۰۱۹ برابر ۱٫۵ درصد است. انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ سرانه تولید ناخالص داخلی ۴/۲ درصد کاهش یابد. ویروس کرونا موجب از

دست دادن ۴۰۰ میلیون شغل در سه ماه دوم ۲۰۲۰ شد. ۱/۶ میلیارد شاغل در بخش غیررسمی به دلیل شیوع ویروس کرونا خطر از دست دادن شغل و معیشت را احساس می‌کنند.

۹) ارتقاء زیرساخت‌های، تاب‌آور و صنعتی فراگیر: به دلیل شیوع ویروس کرونا، صنعت هواپیمایی شدیدترین افت را تجربه کرده است. از ژانویه تا مه ۲۰۲۰، ۵۱ درصد از تعداد مسافران هوایی در جهان کاسته شده است. از هر ۵ نفر یک نفر در کشورهای توسعه نیافته از اینترنت استفاده می‌کند. سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات و توسعه از ۱/۴ تریلیون دلار در سال ۲۰۱۰ به ۲,۲ تریلیون دلار در سال ۲۰۱۷ رسیده است؛

۱۰) کاهش نابرابری: آمارها نشان می‌دهند، ضریب جینی (عددی بین صفر تا یک که میزان نابرابری درآمد را نشان می‌دهد) در ۳۸ کشور بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ سقوط کرده است. ۵۴ درصد از کشورهایی که اطلاعات در مورد آن‌ها موجود است، دارای سیاست‌های جامع و مشخصی در خصوص مدیریت مهاجرت هستند. جریان منابع برای کمک به توسعه کشورهای در حال توسعه از ۴۲۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ به ۲۷۱ میلیارد دلار در ۲۰۱۸ کاهش پیدا کرده است.

۱۱) ایجاد شهرها و جوامع پایدار و تاب‌آور: آمارهای ۲۰۱۸ نشان می‌دهد، ۲۴ درصد از جمعیت شهری در شرایط زاغه نشینی زندگی می‌کنند. بیش از ۹۰ درصد از افراد مبتلا به کووید ۱۹ در شهرها زندگی می‌کنند. مطابق آمارهای سال ۲۰۱۹ تنها نیمی از ساکنان شهرها به حمل‌ونقل عمومی دسترسی مناسب دارند. شرایط استاندارد یعنی این که هر شهروند حداکثر ۵۰۰ متر فاصله پیاده تا ایستگاه اتوبوس یا سامانه حمل‌ونقلی کم ظرفیت یا ۱۰۰۰ متر فاصله با پایانه ریلی یا کشتی فاصله داشته باشد. در سال ۲۰۱۶ میلادی، ۴,۲ میلیون مرگ‌ومیر ناشی از آلودگی هوا در شهرها بوده است.

۱۲) الگوی تولید و مصرف پایدار: ردپای متریال در جهان با سرعت قابل توجهی در حال رشد است و حتی از جمعیت و رشد اقتصادی پیشی گرفته است و از ۷۳,۲ میلیارد تن در سال ۲۰۱۰ به ۸۵,۹ میلیارد تن در سال ۲۰۱۷ رسیده است. از ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ میلادی، ۷۹ کشور و اتحادیه اروپا حداقل یک سیاست و برنامه مشخص جهت ارتقای پایداری در بخش تولید و مصرف دارد. یارانه‌های پرداختی به سوخت‌های فسیلی از ۳۱۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ به ۴۲۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ افزایش پیدا کرده است. آمارهای ۲۰۱۶ نشان می‌دهد، ۱۳,۸ درصد از غذا در فرایند تولید، حمل و ذخیره‌سازی و ... به ضایعات تبدیل می‌شوند.

۱۳) اقدامات برای مبارزه با تغییرات اقلیمی: میانگین دمای زمین تا سال ۲۱۰۰ تقریباً ۳/۲ درجه سانتیگراد افزایش پیدا خواهد کرد. انتظار می‌رود به دلیل شیوع ویروس کرونا، تا پایان ۲۰۲۰ میلادی، ۶ درصد از انتشار گازهای گلخانه‌ای در جهان کاسته شود. در سال ۲۰۱۶ میزان سرمایه‌گذاری در بخش سوخت‌های فسیلی برابر با ۷۸۱ میلیارد دلار است که در مقایسه با سرمایه‌گذاری در بخش آب‌وهوا (۶۸۱ میلیارد دلار) بیشتر است. ۳۹ میلیون نفر در سال ۲۰۱۸ متأثر از تغییرات آب‌وهوایی زمین بوده‌اند (آتش‌سوزی جنگل‌ها، سیل، گرم شدن زمین، گردباد و ...).
۱۴) استفاده پایدار از اقیانوس و دریاهای: پیش‌بینی می‌شود مقدار اسید موجود در اقیانوس‌ها تا سال ۲۱۰۰، بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ درصد افزایش یابد. مناطق حفاظت شده آبی که دارای تنوع زیستی هستند از ۳۰/۵ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۴۶ درصد در سال ۲۰۱۹ رسیده است. سهم شیلات در تولید ناخالص داخلی در کشورهای کمتر توسعه یافته ۱/۱۱ درصد و به طور میانگین در جهان ۱۰ درصد است.

۱۵) ارتقای اکوسیستم و جلوگیری از بین رفتن تنوع زیستی: بیش از ۳۱۰۰۰ گونه در جهان در معرض تهدید قرار دارند که ۲۷ درصد از آن‌ها در معرض هشدار و در لیست قرمز قرار دارد. بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ هر سال ۱۰ میلیون هکتار از جنگل‌ها نابود شده‌اند. دو میلیارد هکتار از زمین توسط انسان تخریب و نابود شده است.

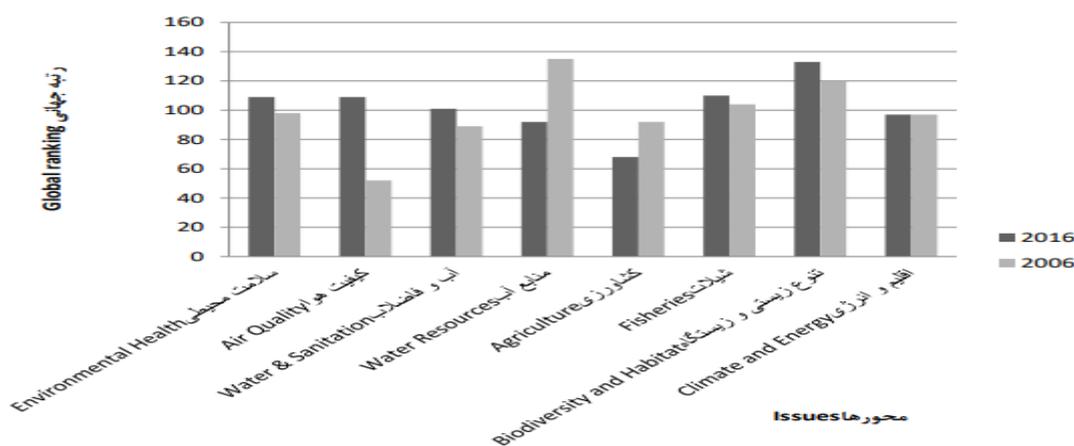
۱۶) جامعه پایدار و صلح‌آمیز: به طور میانگین هر روز ۱۰۰ غیرنظامی در درگیری‌های مسلحانه کشته می‌شوند. در سال ۲۰۱۹ آمارها نشان می‌دهد، ۷۹,۵ میلیون نفر به خاطر جنگ در حال فرار هستند. میزان قتل در جهان از ۵/۹ نفر در ۱۰۰ هزار نفر در سال ۲۰۱۵ به ۵/۸ در سال ۲۰۱۸ رسیده است (۴۴۰ هزار نفر در سال ۲۰۱۸ قربانی قتل شده‌اند) که روند کاهشی کندی را نشان می‌دهد.

۱۷) احیای مشارکت جهانی برای توسعه پایدار: مقدار کمک‌های رسمی برای توسعه در سال ۲۰۱۹ برابر با ۱۴۷,۴ میلیارد دلار برآورد شده است. میزان کمک‌ها در آفریقا و کشورهای توسعه نیافته نسبت به ۲۰۱۸، به ترتیب ۱/۳ و ۲/۶ درصد افزایش داشته است. بودجه و اختصاص یافته برای آمار و اطلاعات در سال ۲۰۱۷ برابر ۶۹۰ میلیون دلار بوده است. انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۰ تا ۴۰ درصد کاهش یابد. اشتراک پهنای باند در کشورهای توسعه یافته برابر ۳۳/۶ درصد و در کشورهای در حال توسعه برابر با ۱۱,۲ درصد است (3 : SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS, 2018).

برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه و سیاست خارجی ج.ا.ایران

سیاست خارجی در عصر کنونی، نقش کلیدی در توسعه داخلی و خارجی کشورها ایفاء می‌کند. پذیرش و بررسی طرح‌ها و برنامه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از سوی سیاست خارجی، تصمیم‌گیری می‌شود. برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه یکی از برنامه‌هایی می‌باشد که از سوی سازمان ملل تدوین و ارایه شده است. این اهداف هدفه‌گانه می‌تواند دولت‌ها در راستای همکاری بیشتر به یکدیگر نزدیکتر نماید. کشورهای عضو سازمان ملل متحد اهداف توسعه‌پایدار (SDGs) را با قطعنامه A/RES/70/1 مجمع عمومی در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۵ تصویب کردند. هدف این قطعنامه، دستیابی به این ۱۷ هدف تا سال ۲۰۳۰ با هدف پایان دادن به همه اشکال فقر، مبارزه با نابرابری‌ها و مقابله با تغییرات آب‌وهوایی و در عین حال حصول اطمینان از این است که هیچ کس عقب نمی‌ماند. هدف سازمان ملل ایجاد زبانی مثبت و امیدوارکننده بوده است که یک رشته ثابت در تمام تلاش‌ها برای حمایت از اهداف توسعه‌پایدار خواهد بود، و این احساس را تقویت می‌کند که همه ما در این امر با هم هستیم و در جهت یک هدف کار می‌کنیم. هدف سازمان ملل این است که این الهام بخش باشد و به پیشبرد وعده جهانی بهتر، کمک کند. به منظور ارتقاء آگاهی از اهداف توسعه‌پایدار (گاهی اوقات به عنوان اهداف جهانی از آن یاد می‌شود)، یک لوگوی کلی و ۱۷ نماد فردی ایجاد شده است. این دستورات عملی‌ها برای فعال کردن اشتراک‌گذاری اطلاعات، مشارکت و همکاری است و به سه جزء اصلی می‌پردازد: (۱) عبارت "اهداف توسعه‌پایدار"؛ (۲) شناسه بصری چرخ رنگ؛ (۳) اسامی هر یک از ۱۷ هدف توسعه‌پایدار با نمادهای جداگانه برای هر هدف (3 : 2018 SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS).

در بررسی تأثیرات برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه بر سیاست خارجی ج.ا.ایران، یکی از موضوعات مهم چالش‌های زیست‌محیطی در کشور می‌باشد. طبق گزارش اخیر «شاخص عملکرد زیست‌محیطی»، ایران در رتبه ۱۰۵ام جهان قرار دارد. شاخص عملکرد زیست‌محیطی در هر دوره با تغییراتی در محورها و شاخص‌ها و نیز تعداد کشورهای روبرو می‌شود. گزارش اخیر شاخص عملکرد زیست‌محیطی، کشورها را در دو سیاست محوری، ۹ موضوع و ۲۰ شاخص سنجیده و مقایسه می‌کند. اعدادی که به عنوان هدف در نظر گرفته می‌شوند با مراجعه به منابعی همچون پیمان‌ها و توافق‌های بین‌المللی، استانداردهای تعیین شده بین‌المللی و قضاوت متخصصان بر مبنای اجماع نظر صاحب‌نظران تعیین می‌شود. شاخص‌ها در واقع به عنوان نشانگری از عملکرد هر کشور در شاخص مزبور است و تفاوت بین وضع به وجود آمده را با آنچه که بر مبنای اهداف باید به آن می‌رسید و اختلاف و فاصله بین آن‌ها را بررسی می‌کند. به همین دلیل تغییر رتبه و امتیاز یک کشور طی گزارش‌های مختلف گویای صعود یا سقوط عملکرد زیست‌محیطی یک کشور نیست. برای رفع این نقیصه در گزارش سال ۲۰۱۶ اقدام به بازسنجی وضعیت کشورها در سال ۲۰۰۶ بر اساس شاخص‌های سال ۲۰۱۶ شده است. مقایسه وضعیت یک کشور در هر یک از محورها و شاخص‌ها در دو سال ۲۰۰۶ و ۲۰۱۶ تصویری گویا از روند عملکرد زیست‌محیطی هر کشور طی ده سال فراهم می‌کند. بیشترین میزان افت رتبه ایران در محور کیفیت هوا و شاخص کیفیت هوای خانگی است. در مقابل محور کشاورزی و شاخص راندمان نیتروژن بیشترین ارتقاء را تجربه کرده‌اند (اسماعیلی فرد و همکاران، ۱۳۹۶: ۲).

نمودار ۲- مقایسه رتبه‌بندی جهانی ایران در محورهای عملکرد محیط‌زیستی ۲۰۱۶ و بازسنجی سال ۲۰۰۶ (اسماعیلی فرد و همکاران، ۱۳۹۶: ۲)

1. Sustainable Development Goals

2. A Colour Wheel Visual Identifier

ضعیف‌ترین عملکرد ج.ا. ایران مربوط به تنوع زیستی و زیستگاه با رتبه ۱۳۳ از ۱۸۰ کشور است. پس از آن به ترتیب شیلات با رتبه ۱۱۰، اثرات بر سلامت با رتبه ۱۰۹، کیفیت هوا با رتبه ۱۰۹، آب و بهداشت با رتبه ۱۰۱، اقلیم و انرژی با رتبه ۹۷، منابع آب با رتبه ۹۲، کشاورزی با رتبه ۶۸ قرار می‌گیرد. شاخص جنگل فاقد آمار می‌باشد. نکته قابل تأمل که ضرورت آسیب‌شناسی سیاستگذاری‌های منجر به این عملکرد ضعیف را نشان می‌دهد، انتشار بازسنجی عملکرد زیست محیطی ج.ا. ایران در سال ۲۰۰۶ بر اساس شاخص‌های گزارش ۲۰۱۶ است. مقایسه رتبه ج.ا. ایران در این دو سال نشان می‌دهد، به جز بهبود نسبی شاخص منابع آب و زیر شاخص فاضلاب و ثابت ماندن رتبه اقلیم و انرژی، افت بارز رتبه عملکرد زیست محیطی در کلیه شاخص‌ها وجود دارد که حادث‌ترین آن در شاخص کیفیت هوا با افت رتبه از ۵۲ به ۱۰۹ می‌باشد. نگرانی‌های ناشی از وضعیت محیط‌زیست ایران را گزارش «شبکه ردپای جهانی» تأیید می‌کند. این شبکه ابتدا پهنه‌های قابل بهره‌برداری یک سرزمین را بر حداقل فضای مورد نیاز برای تأمین معاش یک فرد تقسیم می‌نماید. عدد به دست آمده سرانه ظرفیت زیستی یک منطقه و سرزمین است. سپس میانگین مصرف هر فرد از منابع را در تعداد افراد سرزمین ضرب می‌نماید. عدد به دست آمده رد پای اکولوژیک سرزمین است. مقایسه ظرفیت زیستی و رد پای اکولوژیک یک سرزمین آئین‌های در برابر برنامه‌های توسعه قرار داده و وضعیت و پایداری توسعه در آینده را پیشگویی می‌نماید. مقایسه روند دو نمودار ظرفیت زیستی و رد پای اکولوژیک ایران در فاصله سال‌های ۱۹۶۱ تا ۲۰۱۲ میلادی نشان می‌دهد که به موازات سقوط سرانه ظرفیت زیستی کشور در اثر افزایش جمعیت و نیز تخریب محیط‌زیست ناشی از برنامه‌های ناپایدار توسعه، نمودار سرانه ردپای اکولوژیک کشور صعودی بوده است. به گونه‌ای که در سال ۲۰۱۲ سرانه ظرفیت زیستی ایران ۰/۹ هکتار جهانی و ردپای اکولوژیک ۲/۸ هکتار جهانی است. به این ترتیب ایران در لیست قرمز بدهکاران اکولوژیک قرار دارد و میزان مصرف منابع زیستی و تأثیر آن بر محیط‌زیست حدود ۳/۱ برابر ظرفیت زیستی کشور است (مجبایی و اسماعیلی‌فرد، ۱۳۹۶: ۳).

تخریب محیط‌زیست در ارتباط با الگوهای مصرف نامناسب، تنها در عملکرد خانواده‌های اسراف‌گر متبلور نیست بلکه بخش عمده و اصلی که نقش محوری در تخریب محیط‌زیست دارد، در عملکرد دولتهاست. عملکرد دولتها در تخریب محیط‌زیست تنها در بهره‌برداری بی‌رویه از معادن نیست بلکه در مدیریت غیرکارشناسانه از این منابع و در مدیریت صنایع نیز کاملاً دیده می‌شود و در این مورد، خواه بهره‌برداری از معادن و خواه در مدیریت، مسئولیت اصلی بر عهده دولتهاست؛ زیرا دولتها مدیریت ارشادی همه جامعه را در اختیار دارند و هیچ نهادی جز با تصویب و تأیید صریح و یا ضمنی دولت نمی‌تواند کاری انجام دهد؛ خواه این اقدام به منظور خیر باشد و یا در جهت خلاف منافع جمع و جامعه. در هر حال، در کشورهای مختلف دنیا حرکت‌های خودجوش مردمی برای حفظ و حمایت از محیط‌زیست تشکیل شده و بعضی از این انجمن‌ها به صورت حزب درآمد و در عرصه سیاست هم فعال شده‌اند و در نتیجه این احزاب (معمولاً با نام حزب سبز و...) در مجالس و نهاد های قانونگذاری هم نفوذ کرده‌اند و امکان از قوه به فعل را آوردن آرمان‌های خود را در زمینه حفظ محیط‌زیست به دست آورده‌اند. در این باره، جمهوری اسلامی ایران نسبت به عضویت در بسیاری از عهدنامه‌های بین‌المللی اقدام کرده و این عهدنامه‌ها در حکم قانون است؛ به موجب ماده ۹ قانون مدنی ایران: «مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد، در حکم قانون است». مهمترین عهدنامه‌های بین‌المللی زیست محیطی که دولت جمهوری اسلامی عضو آنهاست، عبارتند از:

۱. عهدنامه مربوط به مداخله در دریاهای آزاد در مواردی که آلودگی نفتی پیش می‌آید (۱۹۶۹م.؛)؛ ۲. عهدنامه مربوط به تالاب‌های بین‌المللی به ویژه، تالاب‌های زیستگاه پرندگان آبی (رامسر، ۱۹۷۱م.؛)؛ ۳. عهدنامه مربوط به میراث فرهنگی و طبیعی جهان (یونسکو، ۱۹۷۲م.؛)؛ ۴. عهدنامه جلوگیری از آلودگی دریایی از طریق دفع مواد زائد و مواد متفرقه (۱۹۷۲م.؛)؛ ۵. عهدنامه تجارت بین‌المللی گونه‌های جانوران و گیاهان وحشی در معرض نابودی (۱۹۷۳م.؛)؛ ۶. عهدنامه منطقه‌ای کویت برای همکاری در مورد حمایت و توسعه محیط‌زیست دریایی و نواحی ساحلی در برابر آلودگی، بین کشورهای حاشیه خلیج فارس (۱۹۷۸م.؛)؛ ۷. عهدنامه وین برای حفاظت از لایه ازن (۱۹۸۷م.؛)؛ ۸. پروتکل «مونرآل» در مورد لایه ازن (۱۹۸۷م.؛)؛ ۹. عهدنامه «بازل» درباره کنترل انتقال برون مرزی مواد زائد زیانبخش و دفع این مواد (۱۹۸۹م.؛)؛ ۱۰. پروتکل مداخله در دریاهای آزاد در صورت بروز آلودگی ناشی از مواد غیرنفتی؛ ۱۱. عهدنامه بین‌المللی نجات دریایی (۱۹۸۹م.؛)؛ ۱۲. عهدنامه بین‌المللی آمادگی، مقابله و همکاری در برابر آلودگی نفتی (۱۹۹۰م.؛)؛ ۱۳. عهدنامه سازمان ملل متحد در مورد بیابان‌زدایی (۱۹۹۴م.؛)؛ ۱۴. عهدنامه ساختاری تغییرات اقلیمی (۱۹۹۲م.؛)؛ ۱۵. پروتکل «کیوتو» در مورد عهدنامه تغییرات اقلیمی (۱۹۹۸م.؛)؛ ۱۶. پروتکل کنترل انتقالات برون مرزی مواد زائد خطرناک و دیگر ضایعات در دریا (۱۹۹۸م.؛)؛ ۱۷. عهدنامه تنوع زیستی (۱۹۹۲م.؛)؛ ۱۸. پروتکل ایمنی زیستی (۲۰۰۰م.). این عهدنامه‌ها و پروتکل‌ها قبل از انقلاب اسلامی یا پس از انقلاب اسلامی توسط قوه مقننه تصویب شده، لذا حکم قانون پیدا کرده و لازم‌الاجراست (بهرامی‌احمدی، ۱۳۸۸: ۹۸).

یکی دیگر از موضوعات مطرح شده در برنامه جهانی اهداف هدفه‌گانه مسأله کاهش فقر و نابرابری می‌باشد. در طی سال‌های پس از انقلاب اسلامی، فقر یک چالش مهم در اقتصاد ایران بوده است. به عنوان نمونه طی سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۲، درصد خانوارهای شهری زیر خط فقر به ترتیب ۱۳،۳۱،۲۰ و ۲۴٪ و خانوار روستایی به ترتیب ۳۰،۲۸،۱۰ و ۲۱٪ بوده است. کاهش فقر عمدتاً از طریق اعطای یارانه، کمک‌های

کالایی، وام قرض‌الحسنه و تسهیلات تکلیفی دنبال شده است. در قوانین بودجه سالانه و قوانین برنامه‌های پنج‌ساله، کمک به اقشار کم درآمد به روش‌های مختلف تصویب شده است اما رشد مبالغ صرف برای فقرزدایی و افزایش افراد تحت پوشش در طول زمان، نشان‌دهنده نیاز به داشتن یک راهبرد برای مبارزه با فقر در ایران است. اکثر استان‌های مرزی، سهم پایینی از تولید سرانه را به خود اختصاص داده‌اند. شاخص نسبت سهم از تولید ناخالص ملی به سهم از جمعیت کشور در سال ۱۳۹۴ این وضعیت را به خوبی نشان می‌دهد. انباشتگی فقر در مناطق مرزنشین به دلیل پایین بودن امکان دسترسی به فرصت‌های شغلی در این مناطق و پایین بودن مشارکت در رشد اقتصادی می‌تواند منشأ اصلی مهاجرت و حاشیه‌نشینی در شهرهای بزرگ به خصوص استان تهران باشد. فقیرترین دهک گروه‌های سنی بین ۲۰ تا ۳۰ سال، در دامنه‌ای که فقر را بین افراد تحصیل کرده و بدون کار ثابت، به وضوح نمایان می‌کند، مشاهده می‌شود (میرجلیلی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۹۰).

به استناد قانون اساسی، راهبردهای دوگانه ج. ا. ایران برای مبارزه با فقر و نابرابری اجتماعی مشخص و مورد ارزیابی قرار گرفته نشان می‌دهند که راهبرد اول یعنی امحاء نظام سرمایه‌داری و ایجاد یک اقتصاد مبتنی بر عدل و قسط راه به جایی نبرده و مجدداً اقتصاد ج. ا. ایران شاهد سر بر آوردن نظام سرمایه‌داری متکی بر رانت‌های دولتی بوده است. متأسفانه این راهبرد موجب از رشد ماندگی اقتصاد در بعد از انقلاب اسلامی شده و به همین دلیل برنامه فقرزدایی دولت را تا حدودی ناکام کرده است. راهبرد دوم، برای مبارزه با فقر و نابرابری، مبنی بر گسترش عدالت توزیعی از طریق توسعه آموزش و بهداشت رایگان، توجه به توسعه روستایی، گسترش نظام تأمین اجتماعی و کمک‌های حمایتی دولت در کاهش فقر و نابرابری اجتماعی مؤثر افتاده اما این راهبرد به گونه‌ای اجرا شده است که خود موجب اتلاف منابع درخور توجه، کاهش کارایی اقتصادی و بی‌عدالتی بین نسلی شده است. به طور کلی، دولت برای اتخاذ و اجرای سیاست‌های رشد اقتصادی و عدالت اجتماعی باید ابتدا اصلاحات ساختاری لازم را در درون خود به وجود آورد به نحوی که بتواند براساس معیارهای حکمرانی خوب، سیاست‌ها و برنامه‌های خود را به مورد اجرا بگذارد. اما با توجه به ضعف موجود در حکمرانی می‌توان گفت به احتمال زیاد، دولت فاقد ظرفیت‌های نهادی لازم برای طراحی و اجرای موفقیت‌آمیز برنامه مبارزه با فقر و نابرابری اجتماعی خواهد بود (هادی‌زور، ۱۳۸۴: ۲۳۶). بنابراین، ج. ا. ایران برای توسعه داخلی و برقراری همکاری بیشتر با دیگر کشورها در سطح منطقه‌ای و جهانی، توجه به این اهداف هفده‌گانه را باید جدی بگیرد. همان‌طور که در نمودار زیر مشاهده می‌گردد چهار موضوع و مسأله اصلی از نظر دکتر رحیم بایزیدی وجود دارد که در سیاست خارجی باید به آن توجه داشت.

های لازم در سیاست خارجی ج.ا. ایران برای دستیابی به توسعه شکل شماره ۱- بایسته

به هر روی، حفظ امنیت و در سایه آن دستیابی به توسعه، دو خواسته اصلی سیاست معاصر ایران بوده است؛ با اینکه ریشه‌های طرح و منابع سازنده این دو خواسته متفاوت بوده‌اند و از ملی‌گرایی تا اسلام‌گرایی و مدرنیته تا سنت را شامل می‌شدند، مشخصات این مطالبات و همچنین مسائل مرتبط بر آن‌ها بسیار مشابه‌اند. در بیشتر مواقع ویژگی‌های متعارض توسعه و امنیت مدنظر قرار نگرفتند و در نتیجه سیاست‌هایی که برای تحقق یکی اتخاذ می‌شد، مانعی برای تحقق دیگری بود. تاریخ معاصر ایران سرشار از وضعیت‌هایی می‌باشد که اقدامات توسعه‌ای نتایج ضد امنیتی داشته‌اند یا سیاست‌های امنیتی وجوهی به شدت غیر توسعه‌ای یافته‌اند. بخشی از این پارادوکس‌ها اغلب در عرصه سیاست خارجی جلوه کرده‌اند. نمود این وضعیت در سیاست خارجی اغلب بدین وضع بوده است که سیاست خارجی با هدف تأمین امنیت، مانعی برای سیاست داخلی با هدف توسعه شده وضعیت که ایران امروز در حادثترین شکل ممکن با آن دست به گریبان است (جوادی‌ارجمند و دیوسالار، ۱۳۹۸: ۳۱۲). با این وجود، جمهوری اسلامی ایران از جمله کشورهایی است که در طی حیات خود کم و بیش به طور مستقیم یا غیرمستقیم از هر

دو جریان فکری خوشبینانه و بدبینانه یاد شده نسبت به تحولات جهانی و امکان بهره‌گیری از آن برای دستیابی به توسعه تأثیر پذیرفته است. از این حیث در مقاطع مختلف، مراحل از واگرایی یا همگرایی با اقتصاد جهانی و تمرکز اقتصادی یا آزادسازی فرایند تولید و تجارت را تجربه نموده است. با این حال مقوله توسعه اقتصادی و دستیابی به الگویی از توسعه که ضمن دارا بودن ظرفیت بهره‌گیری از امکانات اقتصاد جهانی، متناسب با ارزش‌ها و ساختار فرهنگی- اجتماعی کشور نیز باشد، همچنان مسأله اساسی و دغدغه کلان کشور است (دانش‌نیا، ۱۳۹۱: ۶۸).

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

رویکردها و برنامه‌هایی که یک دولت برای توسعه‌یافتگی سرزمینی دنبال و اجرا می‌کند همواره لازم است. بدون توسعه، رفاه و آسایش برای مردم درون یک سرزمین بوجود نمی‌آید. محیط طبیعی و مردم دو بعد اصلی برای حکومتداری هستند بدون هر کدام از این دو بعد، کشورداری و حکمرانی مطلوب امکان‌پذیر نیست. در جهان کنونی، تعداد کشورهایی که روند توسعه یافتگی را با جدیت دنبال می‌کنند محدود هستند و نهایتاً می‌توان گفت که به گروه ۲۰ ختم می‌شوند. برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه که از سوی سازمان ملل مطرح شده است و از آنجا که کشورها عضو سازمان ملل متحد هستند و ج. ا. ایران هم از این عضویت بهره می‌برد ناگزیر باید به این اهداف هدفه‌گانه توجه داشته باشد اما با توجه به رویکرد سیاست خارجی و دیدگاه‌های ایدئولوژیک حاکم در ایران، این اهداف هدفه‌گانه مورد توجه سیاستگذاران قرار نمی‌گیرد. برای مثال در بخش محیط‌زیست، شاخص‌های موجود نشان از رتبه پایین کشور در عرصه مدیریت زیست محیطی می‌باشد همچنین در بخش کاهش فقر و نابرابری که از اهداف هدفه‌گانه توسعه می‌باشد وضعیت مطلوبی دیده نمی‌شود. بررسی تک تک این اهداف و تحت تأثیر قرار گرفتن سیاست خارجی ج. ا. ایران از این اهداف در این مقاله، امکان‌پذیر نبود ولی در موضوع محیط‌زیست و اقدام کشورها برای مراقبت و محافظت از محیط‌زیست که برای این هدف در نظر گرفته شده است نشان می‌دهد که ایران در این هدف موفقیت چندانی نداشته است و آمارهای موجود حکایت از این دارد که وضعیت زیست‌محیطی کشور چندان مطلوب نیست؛ از بحران آب تا خشکیدن دریاچه‌ها، جنگل‌سوزی و بیابان‌زایی، نشان می‌دهند که رویکرد سیاست خارجی باید تغییر کند. در بخش مقابله با فقر و نابرابری از دیگر اهداف برنامه جهانی هدفه‌گانه توسعه، باز هم آمارها نشان‌دهنده وضعیت مناسب در ایران نیست. سطح توسعه‌یافتگی استان‌هایی مانند سیستان و بلوچستان با توجه به موقعیت ساحلی آن، نمایانگر وضعیت فقر در ایران است. برای رسیدن به فقرزدایی و برقراری رفاه مطلوب و مناسب در سطح کشور، لازم است که در سیاست خارجی با جذب سرمایه‌گذاری خارجی لازم، اقدام کرد.

منابع

۱. اسدی، رمضان اسماعیل و گودرزی، مهناز. (۱۳۹۷). تأثیر برنامه‌های توسعه‌ای سازمان ملل متحد بر برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران. مطالعات روابط بین‌الملل، ۱۱(۴۳)، ۴۷-۹.
۲. اسماعیلی‌فرد، مریم و همکاران. (۱۳۹۶). چالش‌های دستور کارگزاری محیط‌زیست در ایران. علوم محیطی، ۱۵(۳)، ۱۸-۱.
۳. اکرمی‌نیا، محمد. (۱۳۹۲). راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دستیابی به اهداف چشم‌انداز ۱۴۰۰. مطالعات راهبردی، ۱۶(۲)، ۳۳-۶۰.
۴. ایمانی، همت. (۱۳۹۶). نقش سیاست خارجی در توسعه ملی ایران. سیاست، ۴(۱۴)، ۷۹-۹۹.
۵. بهرامی‌احمدی، حمید. (۱۳۸۸). سیاست‌گذاری‌های سیاسی-حقوقی جمهوری اسلامی ایران در حفاظت از محیط زیست. دانش سیاسی، ۱۵(۱)، ۹۳-۱۱۴.
۶. جوادی‌ارجمند، محمدجعفر و دیوسالار، عبدالرسول. (۱۳۹۸). رابطه امنیت و توسعه در سیاست خارجی (مطالعه موردی روابط ایران و شوروی ۱۳۵۷-۱۳۴۰). سیاست، ۴۹(۲)، ۳۳۲-۳۱۱.
۷. دانش‌نیا، فرهاد. (۱۳۹۱). دیپلماسی اقتصادی و سیاست خارجی توسعه‌گرا؛ ابزارهای موفقیت راهبرد توسعه‌ای جمهوری اسلامی ایران در اقتصاد جهانی. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۳(۹)، ۸۶-۶۷.
۸. زندی، عرفان و ساجدی، امیر. (۱۴۰۰). جایگاه اقتصادی ایران در خاورمیانه از منظر آینده سیاست خارجی جمهوری اسلامی با تأکید برافق ۱۴۰۵. مطالعات بین‌المللی، ۱۸(۲)، ۱۴۱-۱۲۱.
۹. سلیمی، حسین و ایمانی، همت. (۱۴۰۱). بایسته‌های سیاست خارجی ایران در توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات. سیاست متعالیه، ۱۰(۳۸)، ۲۳۲-۲۵۰.

۱۰. عطایی، فرهاد و منصوری مقدم، محمد. (۱۳۹۲). تبارشناسی سیاست خارجی عربستان سعودی: راهبردی واقع‌گرایانه بر بستری هویتی. روابط خارجی، ۱۵(۱)، ۱۶۸-۱۳۳.
۱۱. مجابی، سیدمحمد و اسماعیلی‌فرد، مریم. (۱۳۹۶). جستاری بر سیاستگذاری محیط‌زیست در جمهوری اسلامی ایران. پژوهشکده تحقیقات راهبردی، ۹-۱.
۱۲. محمدیان، رضا و همکاران. (۱۴۰۰). بازاندیشی مفهوم توسعه سیاسی در گفتمان اصولگرایی محمود احمدی‌نژاد. سپهر سیاست، ۲۷(۲)، ۱۴۰-۱۲۴.
۱۳. معزی، علی و وثوقی، سعید. (۱۳۹۷). نسبت امنیت و توسعه در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. سیاست جهانی، ۷(۲)، ۵۴-۲۷.
۱۴. میرجلیلی، سیدحسین و همکاران. (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی سیاست‌های راهبرد کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه و سیاست‌های فقرزدایی ایران. راهبرد اقتصادی، ۱۰(۲)، ۳۸۷-۴۲۳.
۱۵. می‌سای، قاسم و همکاران. (۱۳۹۴). جهانی شدن در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران (مطالعه برنامه‌های سوم، چهارم و پنجم توسعه ج.ا.ا): پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۴(۱۵)، ۶۸-۳۷.
۱۶. هادی‌زنوز، بهروز. (۱۳۸۴). فقر و نابرابری اجتماعی در ایران. رفاه اجتماعی، ۱۷، ۳۰۴-۲۳۵.
۱۷. یزدان‌فام، محمود. (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر تحلیل سیاست خارجی. مطالعات راهبردی، ۱۱(۲)، ۲۷۶-۲۴۷.
18. Carus, A., Ivleva, D., Pohl, B., Ruttinger, L., Schaller, S., Tanzler, D., & Vivekananda, J. (2018). A Foreign Policy Perspective on the SDGs. Retrieved from <https://adelphi.de/en/system/files/mediathek/bilder/A%20Foreign%20Policy%20Perspective%20On%20The%20Sustainable%20Development%20Goals%20-%20Brief%20-%20adelphi.pdf>
19. Spohr, A. P., & da Silva, A. L. R. (2017). Foreign Policy's Role in Promoting Development: The Brazilian and Turkish Cases. *Contexto Internacional*, 39(1), Jan/Apr. <http://dx.doi.org/10.1590/S0102-8529.2017390100008>
20. Sustainable Development Goals Report. (2018). Retrieved from <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2018/the-sustainable-development-goals-report-2018-en.pdf>

